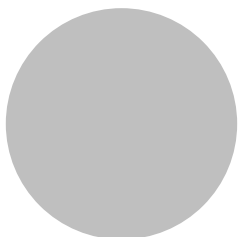
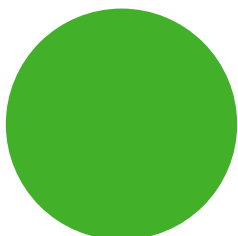
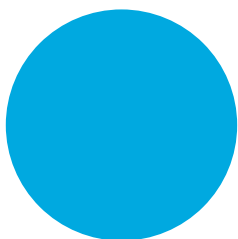
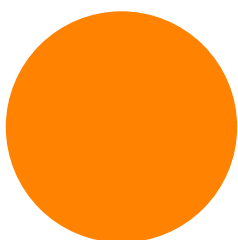

PM Beskrivning naturmiljö

Vittinge Prästgård 1:1 och
Klockarutjorden 1:1, Heby kommun

MONIER

Uppdragsnamn
PM Beskrivning naturmiljö
Vittinge Prästgård 1:1, Klockarutjorden 1:1
Heby kommun

Monier Roofing AB
Joakim Karlsson
Stålbergavägen 8
744 95 Vittinge

Uppdragsgivare
Monier Roofing AB
Joakim Karlsson

Vår handläggare
Susanne Öjerstam
Åsa Gustafsson

Datum
2017-11-20

Innehåll

1	Inledning	2
1.1	Bakgrund	2
1.2	Uppdrag och syfte	2
2	Utförande	3
2.1	Kunskapsunderlag från databaser	3
2.2	Platsbesök	3
3	Kunskapsunderlag från databaser	3
3.1	Områdesskydd	3
3.2	Vattendrag	4
3.3	Artportalen	4
4	Fältinventering	5
4.1	Delområde 1	5
4.2	Delområde 2	7
5	Bedömning	10
5.1	Generellt biotopskydd	10
5.2	Delområde 1	10
5.3	Delområde 2	11
5.4	Allmänt för båda delområden	12

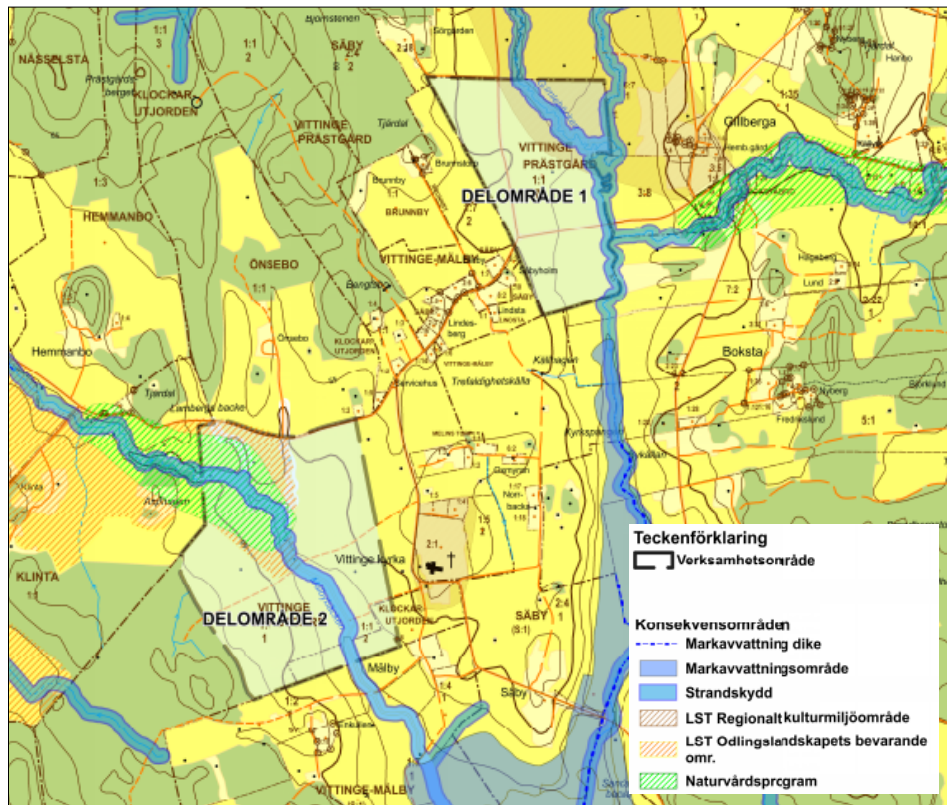
1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vid Vittinge tegelbruk har taktegelpannor tillverkats sedan 1874 och sedan 2008 ingår verksamheten i Monier Roofing AB. Råmaterialet för tillverkningen är lera som bryts i närområdet. Från och med 2014 bryts lera i "Gillbergatäkten" ca 3 km västerut från fabriken. Det aktuella tillståndet omfattar brytning av 800 000 ton lera med ett maxuttag av 50 000 ton per år vilket beräknas räcka till år 2019-2020.

För att säkra tillgången av råmaterial planerar Monier Roofing att ansöka om tillstånd för att bryta lera inom två nya delområden. Dessa ligger inom fastigheterna Vittinge Prästgård 1:1 och Klockarutjorden 1:1, Heby kommun, se figur 1.

Under pågående verksamhet kommer endast en mindre del av det totala området, inom respektive delområde, att nyttjas åt gången. Verksamhetsutövarens bedömning är att ca 80 % av området hela tiden kommer fortsätta brukas som åkermark motsvarande dagens verksamhet. Endast ca 20 % tas i anspråk åt gången.

Figur 1. Karta över de aktuella delområdena 1 och 2. Underlag från länsstyrelsen databas (2016-12-20).

1.2 Uppdrag och syfte

Bjerking AB har i uppdrag av Monier Roofing AB att ta fram handlingar inför ansökan om tillstånd för den planerade verksamheten. Inom arbetet har en översiktlig beskrivning av den befintliga naturmiljön utförts, vilket är sammanställt i denna PM. Områdena utgörs idag främst av åkermark. Genom åkermarken i delområde 1 går Grimlebäcken samt Skattmansöån och genom delområde 2 går Mälbybäcken.

Syftet med inventeringen är att beskriva naturmiljön inom de aktuella delområdena och att översiktligt identifiera eventuella naturvärden inom dessa. Utifrån avstämning med Länsstyrelsen har inventering och beskrivning särskilt omfattat strandzoner inkluderat naturområdet som ansluter till Mälbybäcken i delområde 2, samt eventuella biotopskyddsområden som omfattas av miljöbalken 7 kap, 11 §.

2 Utförande

Beskrivningen av naturmiljön har baserats på befintligt underlag i databaser avseende naturmiljön samt på observationer i samband med platsbesök.

2.1 Kunskapsunderlag från databaser

Underlag från följande databaser har nyttjats:

- Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur
- Skogsstyrelsens kartverktyg Nyckelbiotoper och objekt med naturvärden
- Vatteninformationssystem Sverige (VISS)
- Artportalen, utdrag av rapporterade fynd från inom perioden 2012-2017

2.2 Platsbesök

Platsbesöket omfattade en översiktlig inventering av naturmiljön med fokus på strukturer och karaktärer. Förutom delområde 1 och 2, synades även Mälbybäcken 500 meter söder om delområde 2. På flertalet ställen längs med vattendragen undersöktes bottenfaunan genom hävning. Platsbesöket utfördes 2017-04-21.

3 Kunskapsunderlag från databaser

3.1 Områdesskydd

De aktuella delområdena omfattas inte av, eller angränsar till, något områdesskydd (Natura 2000-område, naturreservat, nationalpark vattenskyddsområde etc.) enligt underlag från Skyddad natur (2017-04-18). Inom delområdena finns inga identifierade nyckelbiotoper eller objekt med naturvärde enligt skogsstyrelsens inventeringar (Kartportalen Skogens pärlor 2017-04-18).

Inom de två delområdena förekommer i huvudsak två vattendrag, Grimlebäcken och Mälbybäcken. Strandskydd omfattar 25 meter från strandkanten runt de aktuella vattendragen¹. Enligt miljöbalken 7 kap, § 15 får inga åtgärder vidtas som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter inom strandskyddszonen.

Biotoptypen "småvatten och våtmark i jordbruksmark" omfattas av skydd för biotoper av en viss typ, dvs. lätt identifierbara små biotoper som är skyddade som biotopskyddsområden i hela landet. Biotopen omfattar småvatten, exempelvis öppna diken och naturliga bäckfåror med en bredd på högst två meter och som under majoriteten av året har ytvatten. I skyddet för naturliga bäckfåror ingår själva bäckfåran inklusive eventuell bäckravin upp till högsta förutsebara vattenstånd. Inom ett biotopskyddsområde får inte verksamhet bedrivas eller åtgärder vidtas som kan skada naturmiljön. Om det finns särskilda skäl, får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet. Både Grimlebäcken och Mälbybäcken har varierande bredd, från en halv meter upp till drygt två meter, och omfattas därmed av biotopskyddet.

¹ Upphävande av strandskydd, Länsstyrelsen Västmanland, Beslut Dnr 231-8108-98.

I delområde 2 finns ett naturområde som omger delar av Mälbybäcken. Naturområdet omfattas av Naturvårdsprogrammet som Länsstyrelsen tog fram på 1980-talet och är där beskrivet: "Nedskuret bäcklopp med aktiva processer. Hagmark och öppet naturligt bäcklopp." Naturvårdsprogrammet är tänkt att utgöra underlag till var värdefulla områden finns och varför de är värdefulla.

3.2 Vattendrag

Vattendragen som förekommer inom delområdena är Grimlebäcken och Skattmansöån, som går genom delområde 1, samt Mälbybäcken som går genom delområde 2. Dessa är vattenförekomster som ej är klassificerade.

Längs en kortare sträcka i den sydöstra delen av delområde 1 övergår Grimlebäcken i vattendraget Skattmansöån. Skattmansöån är ett 28 km långt biflöde till Örsundaån och klassas som naturligt då det inte bedöms vara kraftigt modifierat eller konstgjort. Enligt uppgifter från VISS (2017-04-18) uppgår den ekologiska statusen till måttlig med avseende på kvalitetsfaktorn påväxt kiselalger, vilket är ett mått på övergödning. Konnektivitet och morfologiskt tillstånd har otillfredsställande eller dålig status, då vandringshinder finns. Ekologisk status med avseende på bottenfauna klassas som hög. Den kemiska statusen uppgår till ej god baserat på kvicksilver. Kviksilverhalten i fisk överskrider gränsvärdet för biota enligt EG:s ramdirektiv för vatten (2008/105/EG samt 2013/39/EU), vilket gäller för samtliga vattenförekomster i Sverige.

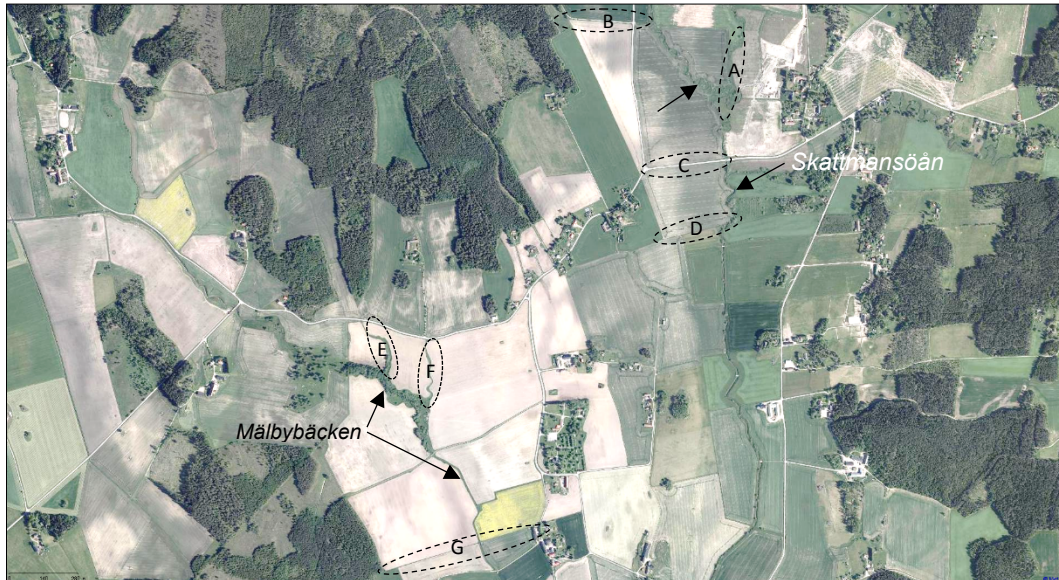
3.3 Artportalen

Från utdrag från artportalen (2017-04-18) finns inga rapporterade arter inom eller i nära anslutning till delområde 1. Vid Vittinge kyrka, öster om delområde 2, har ett 100-tal fågelobservationer rapporterats. Av de rapporterade fågelarterna förekommer fem arter som klassas inom kategorin sårbar (VU): stare, brushane, tornseglare, kungsfågel och gulsparr. Av de rapporterade fågelarterna finns sex arter som klassas inom kategorin nära hotad (NT): sädgås, vaktel, storspov, gröngöling, sånglärka, ängspiplärka.

Norr om delområde 2 har svampen bombmurkla rapporterats, en art som klassas inom kategorin sårbar (VU). Utdraget av rapporterade arter avser en femårsperiod, 2012-2017.

4 Fältinventering

I stycke 4.1 och 4.2 beskrivs naturmiljön inom delområde 1 respektive 2 baserat på observationer i samband med platsbesöket. Vattendrag och diken som ej är namngivna redovisas i figur 2, se markering A-G.

Figur 2. Vattendrag och diken som ej är namngivna som förekommer inom delområde 1 (A-D) och delområde 2 (E-G). A – naturligt vattendrag som ansluter till Grimlebäcken. B – vattenförande dike. C – torrt dike. D – torrt dike. E och F – vattendrag som ansluter till Mälbybäcken. G – torrt dike.

4.1 Delområde 1

Naturmiljön inom delområde 1 utgörs till största delen av öppen åkermark, se figur 3. Inga åkerholmar, odlingsrösen eller dylikt förekommer inom området. Från den norra delen av området löper Grimlebäcken som går tvärs över området för att sedan löpa parallellt med områdesgränsen och till sist övergå i vattendraget Skattmansöån. Längs med områdets östra gräns löper ett vattendrag som ansluter till Grimlebäcken, se vattendrag A i figur 2. Tre diken löper tvärsgående över åkermarken, se markering B-D i figur 2. Två av diken var dock torrlagda vid platsbesöket, se markering C och D i figur 2. Vegetationen indikerade att diken är torrlagda större delen av året. Diket som går längs med områdets nordöstra gräns var vattenfyllt, se markering B i figur 2. Vattendrag och diken som under en stor del av året håller ytvatten eller en fuktig yta omfattas av generellt biotopskydd avseende småvatten och våtmark i jordbruksmark.

Vattendraget Grimlebäcken har en bredd på cirka 0,5-2 meter längs hela den berörda sträckan. Den är på vissa ställen naturligt meandrande. Bäckfåran har längs den större delen branta slänter täckta av gräs. Längs vattenbrynet samt i vissa fall i vattnet växer relativt rikligt med buskar och mindre träd av familjen Salix, se figur 4. Vissa delsträckor av vattenbrynet saknar träd och buskar helt, se figur 5. Längs delar av sträckan växer vass. En mindre mängd vattenlevande kärlväxter kunde observeras, figur 5, samt på en lokal bredkaveldun. Säsongen var dock inte rätt för att inventera eventuella kärlväxter, därmed är det svårt att avgöra hur många arter som finns i anslutning till vattendragen.

Vattnet i vattendragen var relativt grumligt. Sedimentet i bäcken varierade från att utgöras av grus och sand till områden med gyttja och sand med förmultnade växtdelar, se figur 6. Vid översiktlig hävning av bottenfaunan i vattendragen påträffades främst rikligt med märklräfter (*Gammarus* sp.). Även enstaka hus för nattsländlarver, vilka bestod av sandrör, observerades.

Enstaka småfåglar observerades i landskapet, i buskage samt ovan öppen åkermark.
Foton från delområde 1 redovisas i figur 3-6.

Figur 3. Den största delen av delområde 1 utgörs av åkermark med avsaknad av åkerholmar, rösen etc.

Figur 4. Buskar/träd i vattenbrynet vid Grimlebäcken.

Figur 5. Grimlebäcken är på sina ställen naturligt meandrande. Vattenlevande kärlväxter observerades.

Figur 6. Botten på Grimlebäcken utgjordes främst av gytta och sand med förmultnade växtdelar.

4.2 Delområde 2

Delområde 2 utgörs till största delen av åkermark, se figur 7. Åkermarken saknar åkerholmar, stenrösen, murar och dylikt. Vattendraget Mälbybäcken rinner i en bäckfåra genom området och i fåran finns ett naturområde, se figur 8.

Naturmiljön i anslutning till Mälbybäcken utgörs av en fåra med branta slänter med förekomst av träd och buskar i den nordvästra delen av delområde 2, se figur 8 och 9. Själva släntkrönet utgörs av gräsbeklädd mark och saknar buskar/träd. Närmare bäcken förekommer flertalet gamla aspar vilka, enligt Skogsstyrelsens handbok för inventering av nyckelbiotoper, räknas som grova med stor marginal, dvs. de har en brösthöjdsdiameter >50 cm. Asparna hyste gott om tickor, däribland aspticka, se figur 10. Förutom asp finns rikligt med al och inslag av björk, tall och gran.

Inom det nordvästra området som omger Mälbybäcken förekommer även rikligt med död ved, stubbar och enstaka högstubbar. På dessa och även på stenar växer mossor och lavar. Det finns rikligt med slånlav. Blad av vitsippa och blåsippa noterades. På grund av årstiden var det dock svårt att identifiera andra eventuella kärlväxter.

I det snåriga buskaget som blandas med mer öppna ytor förekom rikligt med småfågel, bofink observerad däribland. På åkern observerades en flock med tranor.

Längre nedströms avtar förekomsten av träd och buskar till att i den södra delen av området som omger Mälbybäcken utgörs av vass och gräs. Även området nedströms aktuellt delområde har samma egenskaper, med endast vass och gräs, utan buskar och träd. Bäckfårans slänter är som högst cirka tre meter höga i områdets nordvästra del, och som lägst cirka en meter längre söderut.

Vid översiktlig håvning av bottenfaunan i Mälbybäcken noterades främst riklig förekomst av Gammarus sp. Även buksimmare (vattenskinbagge) observerades. Håvningen avser ingen omfattande artinventering utan endast en översiktlig bild av artförekomst.

Två mindre vattendrag går från norra delen och rinner knappt 300 meter söderut över åkermarken, för att sedan ansluta till Mälbybäcken, se figur 13 och 14 samt markering E och F i figur 2. Samtliga vattendrag omfattas av biotopskydd. Längs med den södra områdesgränsen för delområde 2 förekommer ett torrlagt dike, se markering G i figur 2. Vegetationen i och runt diket indikerar att diket är torrlagt större delen av året och bedöms därmed ej omfattas av biotopskydd.

Foton från delområde 2 redovisas i figur 7-14.

Figur 7. Den största delen av delområde 2 utgörs av åkermark. Ingen förekomst av åkerholmar eller stenrösen. Vittinge kyrka i bakgrunden.

Figur 8. Flertalet grövre aspar i bäckfåra runt Mälbybäcken. Även rikligt med block och stenar.

Figur 9. Branta slänter mellan åkermarken till vänster i bild och fåran med träd, buskar och Mälbybäcken. Slänkrönet utgörs av gräsbeklädd mark och saknar buskar/träd.

Figur 10. Aspticka är en av de tickor som noterades i naturområdet som omger Mälbybäcken, i den nordvästra delen av delområde 2.

Figur 11. Längs vissa partier var sedimentet i Mälbybäcken lerigt (bild). Längs andra delar var det gyttjigt. Vattenlevande kärlväxter noterades. Slänten är brant.

Figur 12. Foto taget vid Mälbybäcken ungefär i mitten av delområde 2. Förekomsten av träd och buskar i bäckfåran avtar nedströms.

Figur 13. Vattendrag som ansluter till Mälbybäcken (markering E i figur 2).

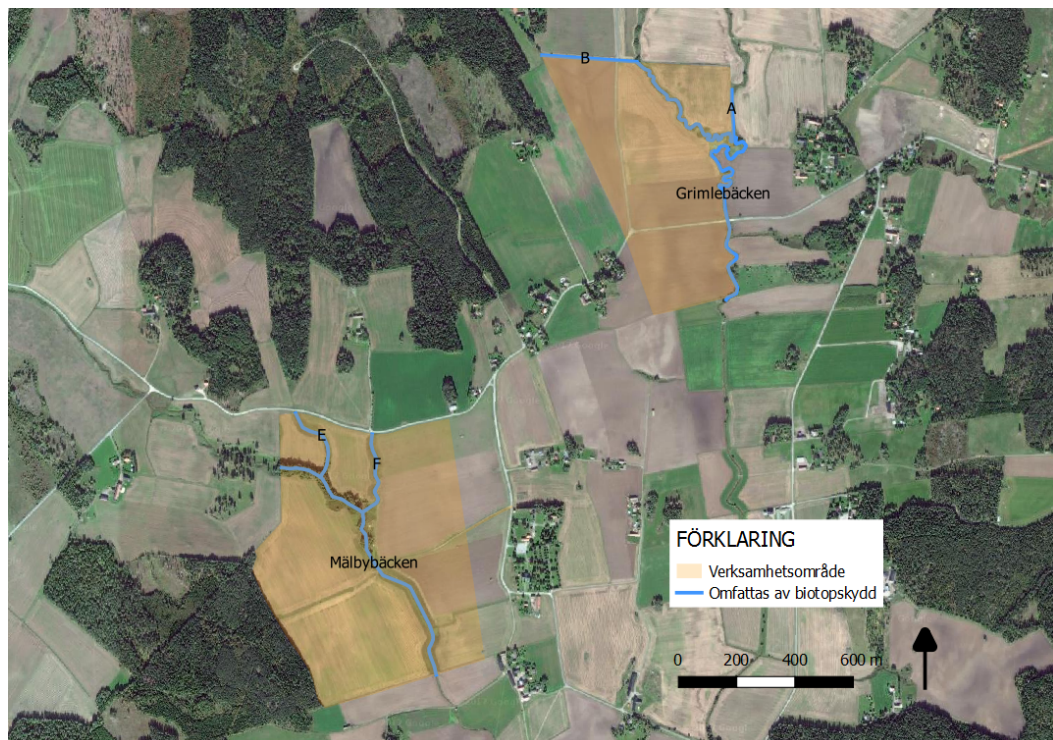
Figur 14. Vattendrag som ansluter till Mälbybäcken (markering F i figur 2).

5 Bedömning

5.1 Generellt biotopskydd

I delområde 1 omfattas vattendragen Grimlebäcken och Skattmansöån, anslutande vattendrag (markering A) samt det öppna vattenförande diket (markering B) av generellt biotopskydd avseende biototypen småvatten och våtmark i jordbruksmark, se figur 15.

I delområde 2 omfattas vattendraget Mälbybäcken samt övriga två vattendrag som ansluter till Mälbybäcken (markering E och F) av generellt biotopskydd avseende småvatten och våtmark i jordbruksmark, se figur 15.

Figur 15. Karta över de vattendrag/diken som omfattas av generellt biotopskydd inom och angränsande till det tänkta verksamhetsområdet.

5.2 Delområde 1

Delområde 1 utgörs främst av åkermark. Området i stort saknar naturliga inslag som t.ex. åkerholmar, vilket innebär att det inom själva åkermarken saknas områden/objekt som omfattas av biotopskydd. Vattendraget inklusive strandzon bedöms påverkat av jordbruket på platsen, i och med att det är åkermark ända fram till släntkanten och att en stor del av strandzonen saknar annan vegetation än gräs. Vattendraget samt det vattenfyllda öppna diket (markering B i figur 2) kan dock bl.a. utgöra födosöksområden för bl.a. fåglar eftersom vattenområden vanligen inhyser gott om insekter. Buskaget samt enstaka träd som finns längs delar av vattenbrynet kan utgöra skydd för däggdjur och fåglar. Småfåglar som exempelvis buskskvätta och gulsparrv kan även använda dessa miljöer som sångplats och boplats.

För vattendragen gäller strandskydd 25 meter från strandlinjen. Denna skyddszon omfattar samtlig befintlig vegetation som omger vattendragen samt även åkermark. Skyddet bedöms tillräckligt med hänsyn till den naturmiljö som finns på platsen och för de störningar som är aktuella för täktverksamheten. Om det däremot skulle upptäckas

häckande fåglar i anslutning till vattendraget, rekommenderas ett större avstånd under häckningsperioden.

Vid det öppna diket som löper längs med områdets nordvästra gräns, där strandskydd saknas, rekommenderas en skyddszon på några meter från släntrönet, främst för att minimera riskerna för skred/ras av slänterna, vilket skulle påverka vattenmiljön negativt. Diket är markerat med B i figur 2.

5.3 Delområde 2

Delområde 2 utgörs till stor del av åkermark och till viss del av ett naturområde som omger Mälbybäcken i den norra delen. Åkermarken saknar åkerholmar eller andra biotoper med särskilda naturvärden, varpå det inom själva åkermarken saknas områden/objekt som omfattas av biotopskydd.

Inom naturområdet kring Mälbybäcken förekommer flera strukturer och element som är associerade med en god artrikedom. Delar av Mälbybäcken utgör ett naturligt bäcklopp. I bäcken förekommer stenar och block, vilket höjer naturvärdena i ett vattendrag. Bäcken omges av naturlig vegetation på mellan cirka 10-25 meter åt bägge håll innan åkermark tar vid. Flertalet gamla grova aspar växer här, vilka blir allt ovanligare i dagens naturskogar. Asp, särskilt gammal eller skadad/död asp hyser en stor biologisk mångfald för bl.a. fjärilar och skalbaggar, varav vissa är helt beroende av aspen för sin överlevnad. I lokalen finns även gott om död ved samt rikligt med tickor, mossor och lavar. Snår av buskar och sly samt trädskikt kan utgöra boplatser samt skydd för småfåglar.

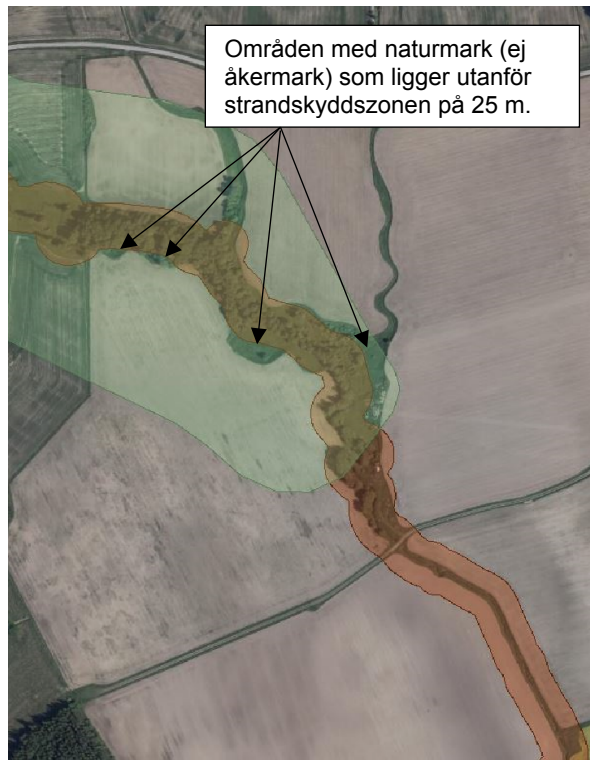
Vid Mälbybäcken gäller strandskydd 25 meter från strandlinjen. Skyddszonen på 25 meter omfattar enligt bedömning från flygfoton större delarna av naturområdet, med den vegetation som har noterats i bäckfåran som omger vattendraget, se figur 16.

Undantagen är fyra mindre områden utifrån vad som anges i figur 15. Dessa utgörs av öppen gräsbeklädd mark med buskage och ett mindre antal lövträd. Skyddszonen utgörs även av åkermark, i de södra delarna uteslutande av åkermark. I den norra delen (intill naturområdet) utgörs kanten av strandskyddszonen av åkermark längs vissa partier.

Strandskydd finns ej längs de två vattendrag som ansluter till Mälbybäcken (markering E och F i figur 2).

Vid brytning i närhet av bäckfårans branta slänter kan åtgärder vara nödvändiga för att undvika ras/skred samt erosion, vilket i form av ökad avrinning av lerpartiklar från verksamhetsområdet kan medföra en negativ påverkan på ekosystemet i Mälbybäcken. Befintliga slänter kring bäckfåran bedöms dock delvis fungera som en buffert för att förhindra avrinning av partiklar som kan ge grumligare vatten i bäcken.

Verksamhet i nära anslutning till naturområdet kan även innebära störning i form av buller.

Figur 16. Karta över aktuellt strandskyddsområde (orange färg) kring Mälbybäcken samt område för Naturvårdsprogram (grön färg), inom delområde 2. Fyra områden har markerats, vilka utgörs av naturmark (ej åkermark) som ligger utanför strandskyddszonen.

Sammantaget bedöms strandskyddszonen på 25 meter tillräcklig för att minimera påverkan på Mälbybäcken inom delområde 2.

Vid vattendragen i område 2, markerade E-F i figur 2, där skyddszon i form av strandskydd saknas, gäller samma som nämnts för dike inom område 1, dvs. en skyddszon på några meter från släntröset rekommenderas.

5.4 Allmänt för båda delområden

Flertalet fågelarter har sin livsmiljö på och kring själva åkermarken, exempelvis sånglärka, tofsvipa och storspov. Då endast en mindre del av verksamhetsområdet tas i anspråk åt gången, bedöms det finnas tillräckligt stora åkerytor för att en eventuell förekomst av dessa fåglar inte ska missgynnas av aktuell täktverksamhet. Enkla åtgärder kan vidtas för att gynna fåglar, så som exempelvis flytta fågelbon som förekommer inom verksamhetens arbetsområde.

Bjerking AB

Susanne Öjerstam
010-211 84 96
susanne.ojerstam@bjerking.se

Åsa Gustafsson
010-211 85 48
asa.gustafsson@bjerking.se